

Folkeretten – et broket farvann

Noen temaer i internasjonal politikk er lett tilgjengelige for folk flest og kan formidles gjennom enkle overskrifter. Andre er mer kompliserte. Folkeretten og det såkalte maktforbudet er et eksempel på det siste.

Når Russland nylig plasserte sine tropper på ukrainsk territorium og argumenterte – blant annet med henvisning til ‘humanitær krise’ – for at dette var en legitim handling, er det en illustrasjon på hvor lett folkeretten kan bli offer for staters politiske spill. Det viser også hvordan tolkningen av folkeretten endrer seg over tid, og hvordan ulike aktører fortolker den stilt overfor ulike internasjonale konflikter og kriser. Sett fra russisk ståsted er intervensjonen i Ukraina et takk for sist til USA og dets allierte: De tilsidesatte FNs sikkerhetsråd i spørsmålet om militær inngripen i Kosovo, i Irak og gjennom en glidende utvidelse av mandatet i Libya (såkalt ‘mission-creep’). Sett fra USA og NATOs ståsted var derimot Russlands bevegelser på Krim-halvøya et klart brudd på internasjonal rett.

Folkeretten kan kanskje virke traust og tørr, men konsekvensene av å tilsidesette den kan være dramatiske. Ofte er det nettopp akutte og dramatiske situasjoner, med store menneskelige lidelser, som vil drive trangen til å sette folkeretten til side. Når kan og skal hensynet til menneskelig lidelse settes over staters rett til territorell suverenitet? Kan vi for eksempel la være å komme den syriske sivilbefolkningen til unnsetning for å opprettholde folkerettens prinsipper? Og hvem bestemmer når reglene for folkerettslig inngripen skal gjelde og når de kan settes til side?

Dilemmaene knyttet til folkeretten er og forblir blant de viktigste og mest kontroversielle temaene i internasjonal politikk. Ikke minst må vi spørre oss hvilke føringer det legger på fremtidig praksis når de største maktene tilsidesetter folkeretten på bakgrunn av egne verdier og prioriteringer. Små stater som de skandinaviske har gjerne en særlig interesse av å hegne om folkerettens prinsipper. Samtidig, som del av den vestlige kulturfære, har de skandinaviske landene ofte delt USAs forståelse og argumenter for når folkeretten ikke skal gjelde. Mye tyder på at vi ville tenke annerledes dersom det i fremtiden skulle bli Russland eller Kina som overtok denne definisjonsmakten.

I Fokusspalten setter vi denne gangen kritisk søkelys på folkeretten og spørsmålet om militær intervensjon. *Kjetil Mujezinović Larsen* gir oss en innføring i folkerettens regler om militær maktbruk, sett fra et juridisk perspektiv, og viser hvordan det i folkerettsspørsmål ofte vil oppstå en spenning mellom juss, moral og politikk. Larsen mener det finnes eksempler

hvor en militær intervensjon på humanitært grunnlag kan være legitim selv om den i praksis bryter med folkerettens maktforbud. *Joachim Nahem* og *Kjølve Egeland* diskuterer i sitt bidrag utfordringer knyttet til doktrinen 'Ansvar for å beskytte' ('R2P'). Doktrinen anfører at staters plikt til å beskytte sine innbyggere skal gå foran deres rett til territoriell suverenitet, og at verdenssamfunnet har et ansvar for å gripe inn om så ikke skjer. Det var blant annet denne doktrinen NATO-land påberopte seg da de grep inn i Libya i 2011. *Bård Larsen* skriver om FNs manglende handlekraft i saker der vetomaktene i sikkerhetsrådet står mot hverandre. Han mener ideen om et forbund av demokratiske stater ('League of Democracies'), som kan handle når FN spilles ut over sidelinjen, har noe for seg.

Fokusspaltens to siste bidrag tar for seg to stormakters anstrengte forhold til folkeretten. *Hilde Eliassen Restad* gir oss en historisk innføring i USAs tilnærming til folkerettslige spørsmål og påpeker at den generelle tendensen i amerikansk føderal rettspraksis har vært å se bort fra folkeretten. Til sist i spalten ser *Julie Wilhelmsen* nærmere på Russlands selektive prinsippfasthet i forholdet til folkeretten og i spørsmålet om militær intervensjon. Hun mener mye kan tyde på at Russland, særlig etter de siste krisene i Kosovo, Irak, Libya og Syria, nå oppfatter seg som mindre forpliktet overfor FN enn tidligere.

I fagartikkelseksjonen publiserer vi som vanlig tre vitenskapelige artikler, alle om svært dagsaktuelle tema. *Leif Christian Jensen* tar for seg den norske utenrikspolitiske diskursen rundt sikkerhet i nordområdene. Han påpeker at definisjonen av sikkerhet i dette området har vært i konstant endring det siste tiåret. *Magnus Langset Trøan* utfordrer det han mener er en vestlig tendens til å betrakte Kina som en enhetlig politisk aktør og viser hvordan en rekke ulike aktører har innflytelse på utformingen av kinesisk utenrikspolitikk. Endelig har vi i dette nummeret gleden av å trykke vinnerbidraget til *Ordningprisen 2013*. I artikkelen «Stat, pirater og maritim vold» sporer *Bo Tandrup Christensen* begrepene 'pirateri' og 'maritim vold' fra nåtidens Somalia og tilbake til 1500-tallets England.

God lesning,

Kristin Haugevik og Julie Wilhelmsen, redaktører
Morten S. Andersen, bokredaktør